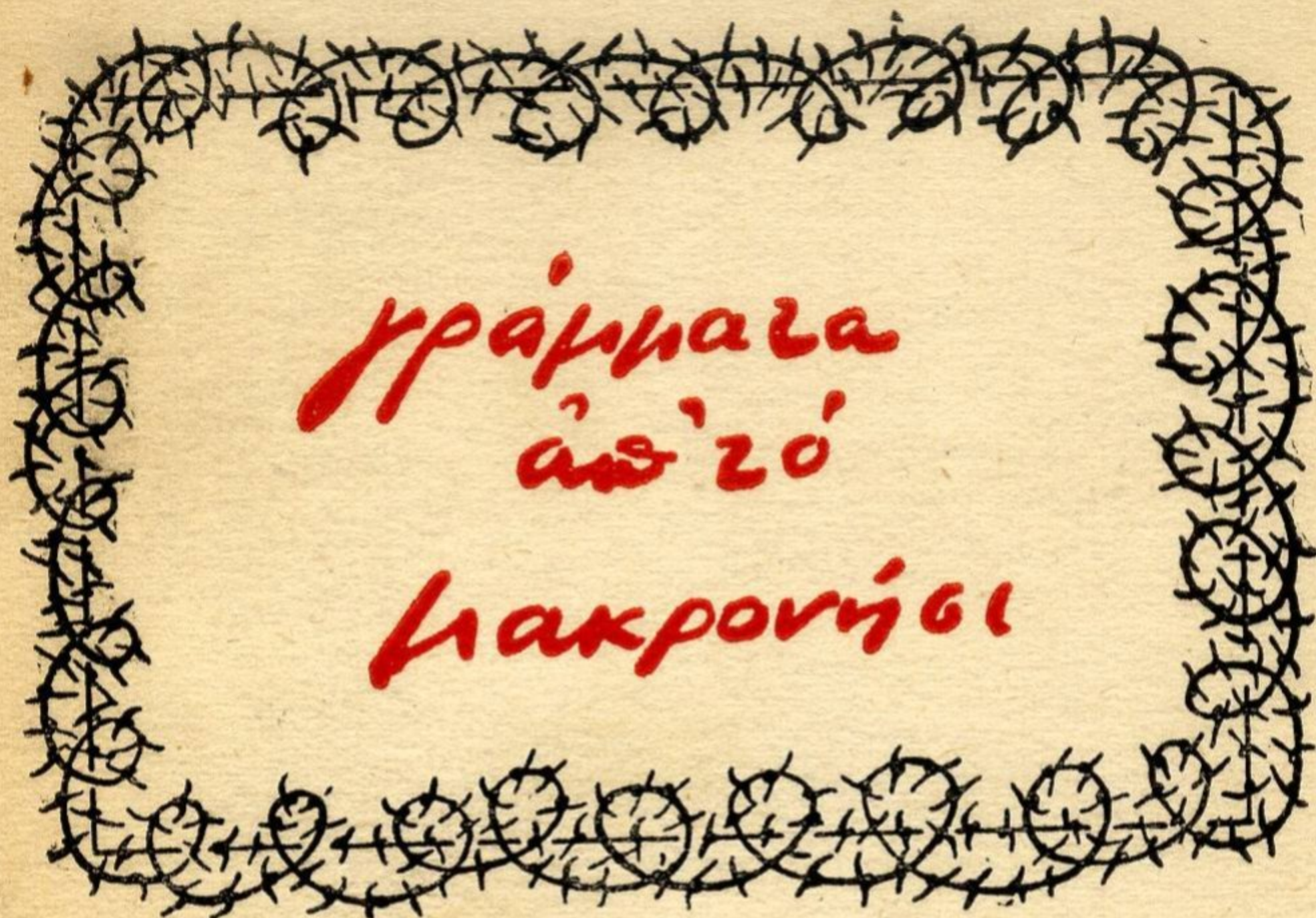

ΘΕΜΟΥ ΚΟΡΝΑΡΟΥ

Γράμματα
από το

Μακρονήσι

15 10
8-8-67

ΑΡΧΕΙΑ
ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΑΡΧΕΙΑ
ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Γ.Π.Ε/Β-18

ΘΕΜΟΥ ΚΟΡΝΑΡΟΥ

Γ12/6

*Γράμματα άωτό
Μακρονήσι*

ΕΚΔΟΤΙΚΟ «ΝΕΑ ΕΛΛΑΔΑ»

Α.Σ.Κ.Ι. αριθ. εισερχομ. 12323

Γράμμα στη μάνα του βασανισμένου*

Μάνα,

Θά σᾶς πονέσουμε μ' αὐτό τό ση-
μείωμα. Τό ξέρουμε. Κι ἡ δική μας
καρδιά εἶναι σπαραγμένη. Μά εἶναι
ἀνάγκη νά τό διαβάσετε, μέ πολλή προ-
σοχή, γιά νά μπορέσετε νά συνεννοη-
θῆτε μέ τό παιδί. Μέ τό γιό σας.
Δέν εἶναι πιά δυνατό νά συνεννοηθῆ-
τε μαζί του χωρίς αὐτό. Τοῦ μάθα-
τε μιὰ φορά τή γλώσσα τοῦ ἀνθρώ-
που. Τήν ξέχασε. Τώρα πρέπει νά μά-
θετε ἐσεῖς τήν καινούργια γλώσσα πού

* Γράφτηκε στήν ἀπομόνωση τοῦ ΑΕΤΟ καί ράφτη-
κε σέ ροῦχο ἀπολυομένου ψυχοπαθοῦς, γιά τή μητέρα
του πού παραχωρεῖ σήμερα ἀντίγραφο.

μιλεῖ γιά νά μή βασανιστεῖτε πολύ
καί γιά νά μήν κακοπάθει ὁ ἀδερφός
μας. Κι αὐτό μέχρι νά σᾶς πεῖ ὁ για-
τρός τί θά πρέπει νά κάνετε.

Θέλει νά εἶναι ἓνα "Ἄτι πού τρέ-
χει σέ στεριές καί θάλασσες ὅταν ἔχει
φεγγάρι. Κάποτε εἶχε φτερά πού τοῦ
τά κάψανε τ' ἀνθρώπινα μάτια. Κά-
ποια ἥρεμα ἀνθρώπινα μάτια, φαίνεται,
γιατί τ' ἀγριεμένα δέν τόν ἐρεθίζουνε.

Κάποιον φίλο βρῆκε στρατιώτη, πού
κάποτε τόν ἀγαποῦσε πολύ. Ὁ φίλος
του αὐτός γίνηκε βασανιστής του. Καί
καθώς φαίνεται στά μάτια αὐτοῦ τοῦ
βασανιστῆ καήκανε ὅλες οἱ ἐλπίδες κ'
ἢ ἐμπιστοσύνη πού εἶχε γιά τόν κό-
σμο τῶν ἀνθρώπων.

"Ἴσως μιά ἄλλη φορά βροῦμε τρό-
πο νά σᾶς ξαναγράψουμε ὅλες τίς λε-
πτομέρειες, γιατί ἐδῶ σημειώνουμε, βια-
στικά, μόνο ὅσα θά χρειαστοῦνε ἀμέσως.

"Ἄν ἔχετε ἄσπρα μαλλιά θά χρεια-

στεῖ νά σκεπάζετε τό κεφάλι σας, ἤ
νά τά βάψετε. Τόν ἐρεθίζουνε. Τά δι-
κά του τά μαλλιά ἀσπρίσανε σέ 15
μέρες, τήν ἐποχή πού τόν βασανίζα-
νε. Κ' ὕστερα τοῦ δείξανε στά ξαφνι-
κά ἕναν καθρέφτη. Τόν ἔσπασε κ' ἤ-
θελε νά φάει τά γυαλιά. Γιατί, αὐ-
τός λέει, πού εἶδε στόν καθρέφτη μέ-
σα ἦτανε ὁ ἴδιος πού ἔκαψε τά φτε-
ρά τοῦ ἀλόγου. Τοῦ ἴδιου. Ἀπό τότε
τοῦ φέρνουνε κρίση καί ὁ καθρέφτης
καί τ' ἄσπρα μαλλιά.

Ἔχει πάντα τά νύχια του κομέ-
να βαθιά-βαθιά. Γιά νά μήν ἀντιστέ-
κεται τοῦ λέμε πώς αὔριο πρέπει νά
τοῦ περάσουμε καινούργια πέταλα στά
μπροστινά πόδια. Τότε κάθεται ἤσυ-
χος καί δέχεται μ' εὐχαρίστηση νά
τοῦ κόβετε τά νύχια.

Ἀλλάξετε τόν τόνο τῆς φωνῆς σας.
Κάνετε τον τραχύ, προστακτικό, ὅπως
κάνουμε ὅταν θέλουμε νά φρονιμέψου-

με άτίθασο άλογο, και άποφύγετε να τον χαϊδέψετε. Δεν άνέχεται πιά γνώριμη φωνή. Και κείνο που τον έξοργίζει τρομερά είναι τό χάδι και ή άπαλή φωνή. Είναι οι παγίδες, λέει, που του στήνουνε τά θεριά όταν περνά μέσα από ζουγκλες και άγρια ρουμάνια. Μέ τό χάδι έχει τήν έντύπωση πώς τον πασαλείβουνε μέ μιά μαγική κόλα που έχει τήν ιδιότητα να σκοτώνει τή δύναμή του. Κι αυτός πρέπει να έχει άκέραιες τίς δυνάμεις του για να μήν τον πιάσει ή μέρα. Πρέπει νύχτα σώνει και καλά να φτάσει σε μιά ψηλή, μακρινή κορφή, για να προλάβει τή στιγμή που τά φεγγάρι περνάει κοντά άπ' τή γη. Τότε θά μπορέσει μ' ένα σάλτο να βρεθεί άπάνω στό φεγγάρι, που είναι, λέει, ή πατρίδα του. Έκει ελπίζει να ξαναβρεϊ τά φτερά που του έχουνε κάψει. Και τότε, λέει, θά μπορεί και

μέρα καί νύχτα νά χυμάει στή γῆ γιά
ν' ἀρπάξει ἀπό τά νύχια τῶν ἐχθρῶν
του, τά σκυλιά, τ' ἄλογα, τά βόδια
καί τά πουλιά, πού εἶναι, λέει, βασι-
λιάς τους.

Τούς ἀνθρώπους, ἐπιμένει πώς τούς
ἔχει μεταφέρει κάποτε πρὶν καοῦνε
τά φτερά του. Ἐμεῖς καί σεῖς, κι ὅλοι
ὅπως κι αὐτός δέν παραδέχεται πώς
εἴμαστε ἀνθρωποι. Εἴμαστε τά διά-
φορα ἡμερα ζῶα τῆς γῆς, πού ἀπό
τότε πού στέρεψε τό νερό της, τρι-
γυρνοῦμε σέ πλαγιές καί ρουμάνια καί
κάμπους καί μουγκρίζουμε ἀπ' τήν
ἀβάσταχτη δίψα. Κι αὐτός εἶναι ὁ μό-
νος ὑπεύθυνος γι' αὐτό, κι ἔχει μο-
ναδικό χρέος νά μᾶς σώσει σ' ἓναν
ἄλλο πλανήτη. Μά ἂν τύχει, Μάνα,
καί ξεχαστεῖτε νά τόν χαϊδέψετε ἢ
μέ τά λόγια σας ἢ μέ τ' ἅγιο χέρι
σας, προσπαθήσετε νά ἡρεμήσετε ἀμέ-
σως. Θά τόν δεῖτε νά γδέρνει τό πρό-

σωπο ἢ νά ξεριζώνει τά μαλλιά του...
 Ἐάν εἶναι τά νύχια του βαθιά κο-
 μένα δέν προλαβαίνει νά κάνει κακό.
 Μήν τόν φοβηθεῖτε. Μέσα στήν κρίση
 του θά γαυγίσει σάν σκυλί. Εἶναι κά-
 ποιο σύνθημα, σέ ὥρα κινδύνου, πού
 καί μεῖς δέ μπορέσαμε νά ξεκαθαρί-
 σουμε τί σημαίνει. Συνέρχεται ὅμως.
 Ἐχει τήν ἐντύπωση πώς ἔχει ξεγε-
 λάσει κάποιον ἐχθρό. Καί θ' ἀρχίσει
 νά γελά, νά περπατάει μέ τά τέσσε-
 ρα καί ξαφνικά θά σταθεῖ σοβαρός νά
 σέ ρωτήσῃ μέ ὕφος παράξενο: «Ποιός
 πέρασε;» Πέστε του πώς δέν προλά-
 βατε νά δεῖτε παρά μόνο κάτι ὅμοιο
 μ' ἀστραπή, μέ φῶς πού δέν ξέρετε
 τί εἶναι. Τότε θά σᾶς ἐμπιστευτεῖ
 πώς πρέπει νά ἐτοιμαστεῖ. Τό ξέρω
 θά τοῦ πεῖτε, μά πρῶτα πρέπει νά
 φᾶς, γιά νάχῃς δύναμη. Κείνη τήν
 ὥρα τρώει πρόθυμα. Τότε μπορείτε
 καί νά τόν χαϊδέψετε στό πηγούνι.

Χωρίς όμως να ξεχνάτε πώς τά λόγια πού θά τοῦ λέτε εἶναι λόγια πού ἀπευθύνονται σ' ἓνα ἄλογο. Ἡ ἀνάμνηση τοῦ ἀνθρώπου τόν πειράζει.

Τή νύχτα συμβαίνει νά ὄνειρεύεται. Ἔχει ἐφιάλτες. Παραμιλεῖ, ἀγριεύει, κλαίει. Μήν τοῦ μιλήσετε. Ἐχτός κι ἂν ξυπνήσει μόνος του. Στό δωμάτιο πρέπει νά βρίσκεται καί κάποιος ἄλλος μαζί σας. Εἶναι ἡ πιό κρίσιμη στιγμή του. Δέν ξέρει ποιός εἶναι, τί ἀκριβῶς εἶναι καί νομίζει πώς τιμωρήθηκε νά ξαναγίνει ἄνθρωπος. Τό νομίζει αὐτό γιά μεγάλη συμφορά. Ἡ κρίση κρατᾶ κάπου 20 λεπτά. Κ' ἔχει τάση αὐτοκτονίας. Συνέρχεται μόνος του. Δηλαδή ξαναγίνεται ἄλογο. Μόνο πού χρειάζεται νά τόν προσέχετε πολύ. Οἱ μαῦρες βοῦλες πού θά δεῖτε στήν πλάτη του εἶναι ἀπό βούρδουλα. Οἱ πληγές πού ἔχει γύρω στά μπράτσα του, εἶναι ἀπό πυρωμένα σι-

δερένια βραχιόλια. Τοῦ βάζουμε λίγο λάδι ἄπάνω καί πάντα τίς δένουμε γιά νά μή ξυστεῖ καί ξαναμολυθοῦνε. Πηγαίνουνε τώρα καλά. Τά μαῦρα σημάδια κ' οἱ μικροπληγές στίς γάμπες καί στά πόδια εἶναι ἀπό φάλαγγα. Δέν εἶναι τίποτα. Θά περάσει μόνο του.

“Ολα αὐτά γίνανε στίς 15 μέρες πού τόν εἶχανε στά βασανιστήρια. Ἐκεῖ ἔπαθε. Τόν ὑπόλοιπο δρόμο πού χρειάστηκε νά κάνει ὡς ἐδῶ πού εἴμαστε ἐμεῖς τόν πέρασε μέ χαμένες τίς αἰσθήσεις του, καί δέν ὑπέφερε.

Προσέξτε τό γιατρό πού θά τόν ἐμπιστευθῆτε. Νά μήν προέρχεται ἀπό ἀναμορφωτήρια. Γιατί τότε ἔχει χάσει τήν τέχνη του ἐκεῖ πού πούλησε καί τήν ἀγάπη του γιά τόν ἄνθρωπο. Ὑπάρχει φόβος νά εἶναι ἕνας ἀπό ἐκείνους πού στέκονται πλάϊ στούς βασανιστές ὡς πού νά λιγοθυμήσει ὁ βασανιζόμενος, γιά νά βάλουνε τ' ἀ-

κουστικά νά δοῦνε ἄν ἀντέχει ἀκόμα ἡ καρδιά του, γιά νά συνεχίσουνε. Ἡ μπορεῖ νά εἶναι ἀπό τούς γιατρούς πού ζήτησαν ἀπό τό βασανιστή νά τούς πεῖ τί ἐγκρίνει νά γράψουνε στήν ἐκθεση τῆς νεκροψίας γιά τήν περίπτωση πού πεθαίνει κανείς πάνω στά βασανιστήρια.

Στρατιωτική στολή, προπάντων μή τόν ἀφήσετε νά δεῖ. Τότε δέν κουμαντάρεται πιά μέ κανένα τρόπο. Θά τόν ἀκούσετε ἄλλες φορές νά λέει πράγματα πιά παράξενα. Θά κουκουλώνεται ἀπό κορφῆς καί θά ρωτᾷ, ἄν βλέπετε πχ. ἕνα πόδι μοναχό του νά κρέμεται στόν ἀέρα καί νά σημαδεύει τό κεφάλι του. Θά σᾶς ρωτήσῃ ἄν σβήσανε δύο μάτια γαλανά πού κρέμονται ἀπό τό ταβάνι, περασμένα σέ κίτρινη κλωστή. Ἀκόμη θυμᾶται ἕνα φίλο του, πού πέθανε στά βασανιστήρια μέ τή βεβαιότητα πώς ἦταν

ὁ Χριστός, πού τόν πάσανε κατά λάθος στή σύναξη πού γίνηκε γιά τή Δεύτερη Παρουσία του.

“Ὅσο βλέπετε καί ἔρχεται πιά συχνά ἡ κρίση αὐτή, τόσο πιά καλά πηγαίνει. Σιμώνει πάλι πρὸς τ’ ἀνθρώπινα. Ἀρχίζει καί θυμᾶται. Γιατί ὅλα αὐτά τά εἶδε. Εἶν’ ἀληθινά. Ἴσως κάποτε ἀρχίσει νά σᾶς λέει τά ὅσα εἶδε. Μακάρι νά βρεῖτε τρόπο νά τόν πείσετε νά μὴν τά ξαναθυμηθεῖ ἀπότομα. Ξαναπέφτει στίς παραισθήσεις του, ξαναγίνεται ἄλογο. Φεύγει πιά μακριά. Γιά πιά μακρὸ καιρὸ ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη περιοχὴ.

Εἶναι πιά φριχτή, εἶναι ἀφάνταστη ἡ πραγματικότητα πού τὴ λένε «Μακρόνησο». Ξέρουμε βέβαια πῶς γιά ὅλα αὐτά θά ζητᾶτε μιὰ ἐξήγηση: πῶς ἐγινε ἔτσι; ποιοί καί γιά ποιό λόγο τόν κάνανε ἔτσι;

Μάνα, ἐτούτη τὴ στιγμή δέ μπο-

ροῦμε νά σοῦ ἱστορήσουμε γιά τό δρό-
μο πού πέρασε ὁ γιός σου κι ἀδερ-
φός μας. Πρῶτα ἔχουμε πολλή δουλιά.
Σάν κι αὐτόν φεύγουνε κι ἄλλοι. Κι
εἶναι χρέος δικό μας νά κάνουμε γιά
τόν καθένα ἓνα πρόχειρο ὁδηγό γιά
κεῖνον πού θά τόν περιποιηῖται. Πολ-
λά ἀπ' αὐτά μας τ' ἀδέρφια, τά πιά
πολλά, ἔχουνε τό ἀτύχημα νά μὴν
τά περ μένει μιά γυναίκα. Σπάνια
ἔχουμε τήν εὐτυχία νά ξέρουμε πώς
στέλνουμε ὅ,τι ἀπόμεινε ἀπό τόν ἄν-
θρωπο, στό Μεγάλο γιατρό: στή Μά-
να τ' ἀνθρώπου. Στίς πιά πολλές φο-
ρές, καμιά πόρτα στόν κόσμο δέν ὑπάρ-
χει ἀνοιχτή γιά τέτια ἀνθρώπινα ὑπό-
λοιπα. Ὑπάρχουν γονεῖς κι ἀδέρφια
καί γυναῖκες καί φίλοι, πού ἡ βία ὄρ-
γωσε τό νοῦ τους γιά ν' ἀνοίξει στρά-
τα στόν τρόπο νά περάσει στίς καρ-
διές τους. Κι αὐτοί, τραγικά κατάλοι-
πα πιά τῆς ἀνθρωπιᾶς, ὑπογράψανε

ἀπόδειξη στή βία πώς χρωστοῦνε τά παιδιά τους στόν τρόμο, τό δικό της γιό. Τ' ἀποκηρύζανε ὄχι γιά νά κερδίσουνε μιᾶ θλιβερή συνέχεια ζωῆς, ἀλλά γιά νά προφτάσουνε νά βροῦνε ἕνα μνηῆμα νά τρυπώσουνε. Γιά νά μήν μείνουν ἄταφοι, καθώς τό συνηθίζουνε σήμερα. Καί μάς τρώει τώρα ἡ ἔγνοια ποῦ θά πᾶνε αὐτά τά παιδιά;

Σοῦ τά λέμε κι αὐτά τά λίγα, γιατί θά μαλακώσουνε τό δικό σου τόν πόνο. Ὑπάρχουνε καί τά χειρότερα. Μή ρωτήσεις τίποτα παραπάνω. Ἄς μαζέψουμε ὅ,τι ἀπόμεινε ἀπό τόν ἄνθρωπο, ὕστερα ἀπό τήν πορεία μέσα στή φλογερή κόλαση. Κι ἄς συνεχίσουμε ν' ἀγαποῦμε σταθερά, θετικά τό ἀνθρώπινο εἶδος. Νά τό χρέος μας.

Τό γιό σας τόν πήγανε μέ πολλούς ἄλλους, στ' ἀναμορφωτήρια. Στήν εἰσοδο τοῦς περίμενε ἡ βία. Τοῦς λέει: «Δοῦλοι στή ζωή, πού ξέρετε—ἤ νά

περπατήξετε πάντα-πάντα τήν ἀναμέ-
νη κόλαση ξυπόλυτοι; Ἀνθρώπους δέ
χρειάζομαι πιά σέ τούτη τή Γῆ. Δια-
λέξετε». Ἄλλοι δεχτήκανε τό πρῶ-
το. Ἄλλοι γυρίσανε μισοκαμένοι πί-
σω, ὕστερα ἀπ' τά πρῶτα βήματα.
Ἄλλοι ξεψυχήσανε περπατώντας. Ἄλ-
λοι χάσανε τά συλλοϊκά τους στά μι-
σά τῆς πορείας. Καί κεῖνοι πού μπο-
ρέσανε νά φτάσουν ὄξω, ἐτοιμάζονται
νά ξαναγυρίσουνε μέσα στίς φωτιές
γιατί ἀκούγονται φωνές πού καλοῦνε
σέ βοήθεια. Ζωές πού δέν ὑποταχτή-
κανε καί κινδυνεύουν. Κι ἡ ὥρα τού-
τη δέν εἶναι γιά στρωτές ἱστορίες,
γιατί κινδυνεύει ὅ,τι ἀπομένει ἀπό
τήν ἀνθρωπιά στόν κόσμο τοῦτο.

Στέλνουμε τούς λαβωμένους, σάν
καί τό γιό σου, στό πιό στέρεο ἔδα-
φος τῆς ἀνθρώπινης περιοχῆς: στήν
ἀγκαλιά καί στή στοργή σου, Μάνα!
Καί μεῖς πού ἔχουμε ἀκόμη κάποια

μνήμη και κάποιες δυνάμεις, ζητούμε την εύχή και την εύλογία σου για να μποδίσουμε τη ζούγκλα που κοντεύει να κατακλύσει τους ανθρώπινους συνοικισμούς. Κι αν και μείς λαβωθοῦμε ἢ καοῦμε στη νέα ἔφοδο πάντα κάτι θ' ἀπομείνει ἐδῶ που θᾶναι χρήσιμο για την εὐτυχία τῶν ἀνθρώπων: ἡ παράδοση πῶς ὑπάρχουνε και κάστρα ἄπαρτα, ἀκόμα κι ὅταν τά πολιορκοῦν μόλες τίς δυνάμεις τους ἢ Βία και ὁ Χάρος.

«Δημοκρατικός» 22-10-50

Δράμμα στή μάνα τοῦ παρασυρμένου

Χρειάστηκε νά γράψω καί σ' άλλες
μανάδες. Μά καμιᾶς ἡ περίπτωση δέν ἦ-
ταν ὅμοια. Γιατί ὁ δικός σου γυιός δέν
τραυματίστηκε πολεμώντας γιά τήν ἀν-
θρωπιά καί τή δικαιοσύνη. Ἐντίθετα
ὑπῆρξε βασανιστής μας. Ἦτανε Ἄλφα-
μίτης. Μήν τρομάξετε! Δέν εἶναι ἄρρω-
στος, δέν κιντυνεύει. Ἰσα-ἴσα χθές ἀκό-
μα τή νύχτα ἦρθε στή σκηνή μας μέ
ἄλλους συναδέρφους του. Κι ἔβριζε,
κι ἔδερνε ἄρρωστους καί λαβωμένους
βαριά, ὡς πού ἴδρωσε. Γλιστροῦσε
ἀπό τό χέρι του ὁ βούρδουλας καί
τά μαλλιὰ του κολλούσανε βρεμένα

στό πρόσωπό του. Έβγαλε μιά τελευταία βραχνιασμένη βρισιά και κάπου ρίχτηκε νά πάρει αναπνοή. «Θά υπογράψετε και σεις άτιμοι, μουρμούρισε, νά πᾶτε στά σπίτια σας.

Τί εἶμ' ἐγώ ρέ και τί εἶστε σεις»;

Σᾶς τά γράφω αὐτά ὄχι γιά νά σᾶς πικράνω. Μά γιά νά σᾶς βεβαιώσω πώς δέν κιντυνεύει ἀπό κανένα τραῦμα σωματικό. Ἡ ψυχή του εἶναι βαριά λαβωμένη.

Ἄνάμεσα στίς βρισιές του εἶπε πώς ἔχει τ' ἀπολυτήριο στήν τσέπη. Πρίν γυρίσει κοντά σας θάθελα νά μιλήσω μαζί σας γι' αὐτόν, πικραμένη ἀδερφή! Θά ποῦμε ἀκριβῶς γιά κεῖνα πού δέ μπορείς νά κουβεντιάσεις μέ κανέναν εὔκολα:

Θυμούμαστε πώς σᾶς ὑποδέχτηκε πέρυσι στήν παραλία. Κι ἀπό τότε

πήρατε στήν καρδιά μας θέση, πλάϊ-
πλάϊ στή δική μας τή Μάνα.

Είχατε μάθει γιά τά βασανιστήρια
πού γίνονταν σέ τοῦτο τόν τόπο. Καί
κοντά στ' ἄλλα μάθατε πώς ἤρθε πε-
ρίοδος πού ἡ δίψα βάσταξε δεκαπέν-
τε κι εἴκοσι μέρες. Ἦρθε καί ξερα-
θήκανε τά κορμιά, σάν τά δεντράκια
στήν ἀναβροχιά. Τά λαρύγγια ξερο-
ψήθησαν καί νόμιζε κανείς πώς ἂν
τά ἔσφιγγε μέ τά δύο δάχτυλα θά
θρολούσανε σάν καλοψημένο παξιμά-
δι. Πολλοί, στήν τρέλα τῆς δίψας
ἀπάνω, πίνανε θάλασσα. "Ὅχι γιά νά
ξεδιψάσουνε, μά γιατί στήν παραφρο-
σύνη τῆς δίψας, θαρέβανε πώς τό
κορμί ξαρμυρίζει τή θάλασσα καί τά
οὔρα εἶναι λιγότερο ἄρμυρά! Καί πί-
νανε τά ἴδια τους τά οὔρα. Κι ἄλλοι νο-
μίσανε πώς κάμανε μιά μεγαλοφυῆ
δουλιὰ μέ τό νά φαντασθοῦνε πώς
τά οὔρα τῶν ἀξιωματικῶν ἦτανε ἀπό

γλυκό νερό. Καί βάλανε στά ούρητήρια πού πηγαίνανε αὐτοί πετσέτες καί παλιόπανα τή νύχτα, τά στίβανε καί δοκιμάζανε!

Τό φαῖ μαγειρεμένο μέ θάλασσα. Ὁ μπακαλιάρος ἦτανε ἡ συνηθισμένη βραδυνή τροφή. Κατά προτίμηση βραδυνή γιά νά μεγαλώνει τό μαρτύριο στά ὄλονύχτια τροχάδην μέ βάρη, ἤ χωρίς καί στά πολύωρα βασανιστήρια λογιῶ-λογιῶ, πού στή διάρκειά τους, τό κορμί στιβότανε σάν παλιοκούρελο, γιά νά πετάξει ἀπό μέσα του καί τήν τελευταία ἀνάδοση ὑγροῦ, σέ ιδρώτα, σέ τέτιο βαθμό πού ὅταν τελείωναν τά βασανιστήρια τῆς νύχτας κι ἔμπαιναν στίς σκηνές οἱ... κολασμένοι, κοιτάζανε τά αἵματα, τά ρουφούσανε μ' ἀπληστία κι ἔφτασε νά ἔχουμε καί αἱμοραγίες ἀπ' αὐτόν τόν ἐκβιασμό τῆς πληγῆς. Ἀνάμεσα σ' ὄλους ἦταν καί ὁ δικός σου γιός.

Ἄγριεύτηκε, ὅπως ἄγριεύτηκαν ὅλα
κερα πλήθη.

Μιά τέτια μέρα μᾶς εἶδοποιοῦν
πρωῖ-πρωῖ πῶς ἔφτασε ἡ ὑδροφόρα
στό λιμάνι καί μαζί ἓνα καῖκι μέ ἐπι-
σκέπτες. Ἐπιτρέπανε ἀκόμα ἐπισκε-
πτῆριο, γιατί τούς χρειαζότανε νά τά
μαθαίνει ὁ κόσμος ὅλα αὐτά κι οἱ
ἴδιοι τά βάζανε σέ κυκλοφορία. Μά
θέλανε καί κάτι ἄλλο. Τό σπουδαιό-
τερο: Νά φτάσετε ἐσεῖς στό λιμάνι
μέ τήν ψυχή στό στόμα καί νά σκέ-
φτεστε: «Θά τό βρῶ τό παιδί μου
ζωντανό; Μήν ἔχει χάσει κι αὐτό τή
λαλιά του; Μήν ἔμεινε στόν τόπο ἀπό
μιάν ἄγριαν αἰμοραγία πού προκά-
λεσε τό ἴδιο πιπιλίζοντας, διψασμέ-
νο, ἀνοιχτή πληγή;»

Κι ἀνάμεσα στά πλήθη πού περι-
μένουνε στήν ἀποβάθρα ξεδιακρίνετε
μιά στιγμή τή φάτσα τοῦ παιδιοῦ

σας. Δέν κρατιέστε. Φωνάζετε. Πηδᾶ-
τε πρώτη ἔξω.

—Μιλᾶς ἀκόμα γιόκα μου! Μί-
λησέ μου παιδί μου γιατί τρελαί-
νομαι! Ὁ γιός σου σέ σίμωσε κί-
τρινος, ἀδύνατος, μέ μάτια σάν ὑπνο-
βάτη καί λαλιά βχθιά, ξερή, ἀπό
τή δίψα, σάν χασικλῆς.

—Τί ἔχεις στή στάμνα; σέ ρωτᾶ.

—Νερό παιδάκι μου, πιές παιδί μου.

Στή συμφορά σου μέσα καί στήν
παραζάλη δέν ἦταν δυνατό νά δεῖς
τούς παλμούς τοῦ λαρυγγιοῦ του, σά
νά εἶχε μετατοπιστεῖ μέσα στό λαι-
μό ἢ καρδιά του. Ἀπό κείνη τή μι-
κρούλα στιγμῆ πού σοῦ διέφυγε, κρί-
θηκε ἡ κατοπινῆ μοίρα τοῦ παιδιοῦ
καί ἡ δική σου. Κι ὅσα γίνανε σέ
φορτώσανε πόνο, συμφορά κι ἀπόγνωση.

—Τί ἔχει ἡ στάμνα, εἶπες; σέ ξα-
ναρωτᾶ.

Νεράκι, μικρούλη μου. Τάμαθα
όλα! Για σένα...

—Πουτάνα, σ' άπαντᾶ κι άρπάζει
τή στάμνα! Πίστεψες τά όσα γρά-
φουνε οί βούλγαροι. "Ωστε διαβάζεις
τίς έφημερίδες τους. "Ε; 'Εγώ βουλ-
γάρα μάνα δέν τή θέλω. Καί βρον-
τᾶ στά πόδια σου τή στάμνα, μέ τό
άγιο μῦρο πού κουβαλοῦσες.

—Παιδάκι μου, έσύ μ' άγαποῦσες,
ποιός όμως σούμαθε νά μοῦ τά λές
αὐτά τά λόγια;

"Ετσι μούγγρισε ἡ καρδιά σου μά-
να μου, εκείνη τή στιγμή, τή με-
γάλη αλήθεια. Δέν ἤσουνα σέ θέση
νά δείς τά μάτια πού ἦταν καρφωμέ-
να πάνω στό γιό σου εκείνο τό
δευτερόλεπτο. Μάτια λαίμαργα γιά νά
θωροῦνε άσκήμιες, μάτια άπληστα γιά
νά θωροῦνε τόν ανθρώπινο ξεπεσμό.
Κολασμένα μάτια πού τά κουμαντά-
ριζε ο δαίμονας γιά νά γκαρδιώσου-

νε τό παιδί νά κάμει ακόμα ένα βήμα κι άλλο ένα, ώς που νά περάσει τό κατώφλι τῆς ἀνθρωπιᾶς καί νά πατήσσει μέ τόνα τό πόδι τουλάχιστο στήν περιοχή τοῦ χτήνους.

Κι ὅταν σ' ἔσπρωξε κι ὕστερα σούδοσε μιά κλωτσιά κι ἔπεσες ἄλλαλη πίσω στή βάρκα, τότες τρέξαν οἱ τοποτηρητές τοῦ Δαιμόνου καί τῆς βίας καί τόν ἀγκάλιασαν.

—Μπράβο λεβέντη!

Μ' ἔργα πιά εἶχε δόσει τήν ὑπόσχεση νά πολεμᾷ τόν ἄνθρωπο καί στά πιά δύσκολα ταμπούρια του καί στά πιά μυστικά ἱερά του. Μά ἦτανε μόνο ὑπόσχεση. Δέν προσέξανε μάλιστα πώς ἦτανε ὑπόσχεση ὄχι τοῦ ἀνθρώπου παρά τοῦ πτώματος τοῦ ἀνθρώπου πού σπαρταροῦσε στοῦ τρόμου τά νύχια.

Ἄπό κείνη τήν ὥρα τόν κάνανε πιά ἐπίσημο βασανιστή. Θά σοῦ ἔχουν

πει γειτόνοι σου και περαστικοί τά
 ὅσα μαρτύρια περάσανε στά χέρια τοῦ
 γιοῦ σου. Πολλές φορές θά λιποθύ-
 μησε ἡ καρδιά σου ὅταν ἔβλεπες νά
 σοῦ γυρίζουνε τήν πλάτη γιά νά μήν
 ἀποκριθοῦνε στό χαιρετισμό σου. Στο
 χαιρετισμό τῆς μάνας τοῦ Ἄλφαμί-
 τη. Μή βιαστεῖς νά μοῦ πεῖς πώς
 τόν ξέγραψες. Θά σοῦ τό ὑπαγορεύ-
 ουνε τυφλές ντροπές, ἀβάσταχτος μά
 και ὀλόστραβος πόνος. Τό νοῦ θά ρωτή-
 ουμε. Κι αὐτός μάς θυμίζει πώς σέ
 καμιά περίπτωση δέν παραιτούμαστε
 ἀπό τά δικαιώματα πούχουμε πάνω
 στόν ἄνθρωπο πού μάς ἀρπάζουνε, πού
 μάς ξεστρατίζουνε, πού μάς τόν κά-
 νουνε πτώμα.

Ἡ Μάνα κι ὁ πνευματικός
 ἄνθρωπος, δέν παραιτιοῦνται
 ποτέ ἀπό τήν ψυχή τοῦ ἀνθρώ-
 που. Δέν ἔχουνε δικαίωμα νά ἀπελ-
 πίζονται. Ἄκόμη περισσότερο: Δέν

ἐπιτρέπεται, νά παραχωροῦνε μηδέ τό νεκρό πτώμα στά θεριά καί στούς δαιμόνους τῆς ζωῆς. Καί μάχονται νά ξαπλώσουνε τή θρησκεία αὐτή στήν οἰκουμένη.

Μπορεῖ νά μάς πόνεσε, νά μάς ἔγδαρε, νά πέταξε στή θάλασσα τά ἱερά καί τά ὄσια τοῦ ἀνθρώπου. Πάλι θά ρωτήσουμε: Ὑπῆρξε μιά μικρή στιγμή σπλαχνιάς, μετανιωμοῦ, λαχτάρας γιά ἐπιστροφή; Σοῦ φέρνω τό μήνυμα: Στό γιό σου ὑπῆρξανε τέτιες στιγμές, ὅταν τόν ἀναγκάζανε νά οὐρλιάζει μέσα στίς μαῦρες νύχτες γιά νά τρομοκρατήσει τόν ἄνθρωπο καί νά τόν ἀναγκάσει νά περάσει κι αὐτός στόν κόσμο τῶν ζώων.

Στά σκοτεινά, ἐκεῖ πού τό μάτι τοῦ κακοῦ δέν ἔβλεπε, καί μόνο ἡ ἀκοή τῶν δαιμόνων λειτουργοῦσε, ὁ γιός σου σήκωνε τό βούρδουλα καί χτυποῦσε λυσασμένος τό χῶμα γιά

νά μή χτυπήσει τό κορμί τοῦ βασιζόμενου. Ἐξαπατοῦσε τό δαίμονα κι ἔδινε καιρό στόν ἄνθρωπο νά πάρει ἀνάσα.

Σοῦ τά γράφω γιά νά τά ξέρεις πώς δέν πάτησε στή Ζούγκλα μέ τά δυό του τά πόδια. Ὑπάρχει καιρός νά τόν σώσεις. Νά τόν σώσουμε. Νά τόν ξαναβάλει ἢ ἀνθρωπιά στή δούλεψή της. Κάμε τον νά σοῦ ἐξομολογηθεῖ τά κρίματά του. Ἔχει ἀνάγκη νά τά πει. Βάλε τον νά κλάψει πάνω στόν ἅγιο κόρφο σου, καί θύμισέ του μ' αὐτόν τόν τρόπο πόσο μεγάλο πράγμα εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ὁ γερός, ὁ ὑγιής, ὁ ὀλάκερος ἄνθρωπος μπροστά στή Βία καί στόν Τρόμο, πού τά γνώρισε τόσο καλά. Ὅσο τά γνώρισε κι ὅλος ὁ κόσμος.

Κι ἂν σοῦ χρειαστεῖ καμιά φορά, ἂν ἐσύ τό νομίσεις ἀναγκαῖο, μπορείς νά τοῦ δείξεις καί τό γράμμα τοῦτο.

* * *

Μάνα κουράγιο! "Έχουμε πολλή δουλιά σέ τούτη τή δαιμονισμένη ώρα. Γιατί όταν ο Νοῦς σαλέψει καί θολώσει, όλα τά χέρια τῶν τυφλῶν καί τῶν ξεστρατισμένων ἀπλώνονται στά σκοτεινά καί ψάχνουνε νά βροῦνε τίς δύο πετροῦλες πού κρατιοῦνται σέ στέρεα γῆς: Τήν καρδιά τῆς μάνας καί τή σπλαχνιά καί τήν κατανόηση καί τή φωτισμένη ἀνοχή τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου. Αὐτοί οἱ δύο τύποι τῆς ζωῆς, ποτές πιά δέν θά τούς ξεθεμελιώσουνε ὅλες οἱ μπόρες, ὅλα τά στοιχειά, ὅλες οἱ φωτιές τῆς κόλασης ἀκόμα κι ἂν ἐνεργήσουνε κατ' ἔνταση στή στιγμή τούτη τοῦ φριχτοῦ ἐπιθανάτιου σπασμοῦ τοῦ Κακοῦ πού ὑπηρετοῦνε.

Ἡ Μάνα πού θά πει: Ξεγράφω τό παιδί μου, εἶναι νεκρή!

Πνευματικός άνθρωπος πού λέει:
Δέ βλέπω, δέν άκούω, σιωπαί-
νω, τήν ώρα πού γύρω του λυσομα-
νοῦνε ό πόνος κι ή συμφορά, αυτός
είναι στήν καλύτερη περίπτωση Νε-
κρός. Έκτός κι άν ή σιωπή του εί-
ναι ή φριχτή, ή κατάπτυστη, έσκεμέ-
νη πράξη του συνεργου.

Ένεργοῦμε για τους ζωντανούς και
για τους άρρωστους.

Είμαστε τά δεκανίκια και για τόν
έτοιμοθάνατο άκόμη πού πρέπει νά
περάσει μπρός, στή στρατα του μέλ-
λοντος.

Πόλεμο κάνουμε μέ τήν πηχτή νύ-
χτα για νά φέρουμε τήν ψυχή στον
άέρα και στό φως.

«Δημοκρατικός» 1-11-50

Ἐτά ἐργαστήρια τῆς σοφῆς βίας

Δέχτηκα νά δημοσιευτοῦν τά δύο προηγούμενα γραφτά. "Οχι γιά νά δόσω ἐντυπώσεις ἀπ' τή Μακρόνησο. Γιατί δέν εἶμαι σίγουρος ἄν ὑπῆρξε ποτέ στή Γῆ τέτιος τόπος. Μήν παραξενεύεστε. Ὑπῆρξε μιὰ γκρίζα σκηνή, μέ πράσινα μπαλώματα, στά ριζά τοῦ γδυμνοῦ βουνοῦ, μέσα σέ μιὰ χαράδρα. Ἀπό τή στιγμή πού ὑπῆρξε, εἴτε σάν πραγματικότητα, εἴτε σάν ἐφιάλτης, εἴτε σάν δραμα τραγικοῦ ποιητῆ, ἢ κάθε προηγούμενη προσπάθεια κρίνεται ἐρασιτεχνική ἀναζήτηση τῆς ἀλήθειας τοῦ ἀνθρώπου.

Είναι τό λεγόμενο φρενοκομείο τῆς Μακρονήσου. Τό ἀρχικό. Γιατί σέ λίγο οἱ σκηνές πλήθυναν.

Μή βιαστεῖς νά συμπεράνεις: «Ἔ! σ' ὄλο τόν κόσμο ὑπάρχουν τρελοί καί φρενοκομεία» καί πρό πάντων μή βιαστεῖς, κακομοίρη μου, νά περάσεις τό κατώφλι τῆς, εἴτε στ' ἀλήθεια, εἴτε μέ ξεγελαστικά ὄνειροπολήματα.

Εὐχομαι σέ φίλους καί ἐχθρούς, νά μή φτάσουνε σ' αὐτό τό γκρεμνό μέ τήν ἐπιπόλαιη ξεγνοιασιά πώς φτάνει ὁ πνευματικός τους ἐξοπλισμός γιά ν' ἀνθέξουνε στή σοφία τῆς Βίας. Ἡ Βία ἔπαψε νά ναι ὠμή καί ἄξεστη. Ἐγινε ἀβάσταχτα σοφή. Καί τοῦτο εἶναι τό πρῶτο τῆς ἴδρυμα πού ἔχει ἓνα σκοπό: νά ἐξαναγκάσει τό Νοῦ νά ζυγιαστεῖ καί νά παλαίψει τζίμα-τζίμα σ' ἀπίθανα βάραθρα, ὡς τήν ἐξάντληση.

Ἐξάντληση ἀπό πνευματική ἡδονή.

πού στό ἄλλο της στάδιο λέγεται πνευματικός ἴλιγγος. Κανενός κυκλώνα ἢ βιαιότητα σ' ἀπλωμένο ὠκεανό, δέ μπορεί νά εἶναι ἰσοδύναμη μέ τή λύσα ενός μόνο ἀπό τά κύματα πού ὀρμουῖνε στ' ἀργαστήρια τοῦ Νοῦ. Κι ἀπαιτοῦνε ἀπό τό Νοῦ νά φωτίσει καί νά βάλει τάξη μονοστιγμῖς στίς ἀναστατωμένες θάλασσες τῆς ψυχῆς, πού ἀφρισμένες κι ἀνυπόταχτες ἀπειλοῦνε νά πλημμυρίσουν μέ τή φριχτή ἀταξία τῆς πείνας τους, τίς περιοχές τοῦ πολιτισμοῦ. Καί θάρθει μιά στιγμή πού δέ θά ζητοῦνε πιά τίποτα ἀπ' αὐτό τό Νοῦ. Θά ξεχειλίσουνε, θά γυρέψουνε νά βγεῦνε στό φῶς, θά γυρέψουνε μόνες τους τό μέσο πού θά τίς ὑλοποιήσῃ, θά τίς ἐκφράσῃ. Καί θ' ἀρπάξουνε, οἱ τιτανικές αὐτές δυνάμεις, τό δόλιο κορμί, θά τό ἐξαναγκάσουνε νά πάρῃ τό ρυθμό τῆς γήϊνης περιστροφῆς καί τήν ταχύτητα τοῦ ἡλεκτρι-

σμού γιά νά προλάβει. Θά τό ἐκβιά-
σουνε νά καεῖ στή φωτιά μιᾶς ἀσύλ-
ληπτης κίνησης. Νά διασπαστεῖ στά
ἀρίθμητα κύτταρά του, γιά νά προ-
λάβει νά ἐκφράσει τήν ἄβυσσο τοῦ
ἀνθρώπου πού ὀρμᾶ, παφλάζουσα θά-
λασσα, μουγγρίζοντας ὠκεανός, καί
καταλεῖ τά κανάλια τοῦ σοφοῦ Νοῦ:
Τήν τάξη τῶν ἤχων, τήν τάξη
τοῦ χοροῦ, τήν τάξη τῆς ὄρα-
σης. Μουσική, χορός, ὀράματα, ὅλα
πρέπει ταυτόχρονα, γρήγορα σά θύελ-
λα, νά ἐνεργήσουνε, νά προλάβουνε,
ν' ἀπλωθοῦν στίς φωτισμένες πεδιά-
δες τῆς ἐπιφάνειας, πρίν χαθεῖ ὁ και-
ρός. Πρίν νά λείψει ἡ ικανότητα τοῦ
ἀνθρώπινου εἴδους. Τοῦ σοφοῦ εἴδους
πού κινδυνεύει.

Κι ὅλο μέ μιᾶς τό δυσκίνητο, γνω-
στό νωθρό κορμί, χάνει κάθε συνήθεια
προηγούμενη, περνᾶ σ' ἐπίπεδο ἰσο-
ροπίας ἄλλο, χορεύει, γελᾶ, τραγουδᾶ,

κλαίει και χτυπᾶ μέ παλαμάκια τήν ποικιλία τῶν ρυθμῶν, και τά δύο μάτια μοιράζονται, τά κύματα τῶν ὀραμάτων τοῦ βυθοῦ. Και καταντάει νά θεωρεῖς στό ἕνα τό μάτι—σκοῦρο καφέ—νά σταυρώνεται ἡ Γαλήνη και στ' ἄλλο—πράσινο ἀνοιχτό—νά χοροπηδάει ξέφρενα ὁ πρόγονος, ὁ ἀνθρωποφάγος.

Καθολική γλώσσα τοῦ κόσμου γίνεται τό κορμί τοῦτο, καθώς ἀνακαλύπτει ὀλάξαφνα τή φύση τῶν ἤχων, τῶν ὀραμάτων τῆς κάθε κίνησης, τοῦ κάθε σινιάλου και κυματισμοῦ. Κατέχει πιά τή φριχτή σοφία τοῦ μέσα ὠκεανοῦ πού ἔσπασε τά φράγματα. Ἀρίθμητα πλήθη ζωντανῶν πλασμάτων παραβιάζουνε τόν κάθε πόρο τοῦ κορμιοῦ, ἀπελπισμένα πώς ὁ Νοῦς θά τοῦς δώσει πιά ποτέ βάρκα γιά νά περάσουνε στό φῶς.

Σπρώχνονται, τσαλαπατιοῦνται, βρί-

ζονται, και βιάζονται να ποῦνε σε μια σύγκριση ανάκουστη κι ἀθώρητη τήν ιστορία τους μ' ἀναρχούμενα και μπερδεμένα σινιάλα. Και τό κορμί ενός ἀνθρωπάκου ισχνουῦ, χλωμουῦ, στριφογυρίζει στον ἀέρα, μιλεῖ και τραγουδᾷ, ἀγριεύει και κλαίει ἀπό τό πρωῖ ὡς τό βράδυ, χωρίς να μπορεί να σταθεῖ παρά τότε πού μια κρίση θά τό πετάξει χάμω, να σπαρταρᾷ, να ξερνάει ἀφρούς και να γρυλίζει. Εἶνχι ἡ σειρά τῶν ἀφρῶν και τῶν γρυλισμῶν πού προηγήθηκαν στήν ιστορία τοῦ σοφοῦ ἀνθρώπου ἀπό τίς λέξεις τοῦ ποιητῆ κι ἀπό τά χρώματα τοῦ ζωγράφου. Για να ἐκφράσουν τόν ὕψιστο τρόπο και τή φρίκη ἀπό τά ὄραματα τῆς πρωτόγονης νύχτας τῆς Ζωῆς.

Πέτρα μέ πέτρα, χαλίκι μέ χαλί-κι, χαλάσανε τά φράγματα και τά σοφά γιοφύρια πού προστατεύανε τήν τάξη τοῦ Ἀρχιμάστορα τοῦ κόσμου.

Αυτό είναι τό κύριο ἔργο τοῦ ιδρύ-
ματος τούτου τῆς Σοφῆς Βίας. "Οχι
ὁ φόνος, ἀλλά ἡ κατάλυση τοῦ Νοῦ.

Μέ τρελούς κι ἠλίθιους, οἱ ἀγγα-
ρεῖες τῆς Ζωῆς συνεχίζονται. Μέ σκο-
τωμένους σταματᾶνε. Καί ποιοί θά
δουλέψουνε; Ἡ Βία θέλει τώρα πιά
μονοπώλιο καί στή σκέψη. Ἄλλιῶς
δέν κρατιέται.

* * *

Αὐτά τά κορμιά πού ἀφηνιάσανε
εἶναι φορτωμένα πληγές. Δέ τίς πή-
ρανε στίς σκηνές ἐτοῦτες. Προηγῆθη-
κε ἡ Τάξη πού διδάσκεται ἡ
αἴσθησις τοῦ σωματικοῦ πό-
νου, στήν πιό ἀφάνταστη ποικιλία του.
Ἄνθῆξανε! Χρειάστηκε νά περάσουν
ἀπό μιά ἄλλη πιό δύσκολη τάξη:
Ν' ἀκοῦνε μουσική, νά μιλοῦνε μέ τόν
ἑαυτό τους μόνο καί νά βλέπουν τίς
μελετημένες πόζες τῶν ἠθοποιῶν βα-

σανιστών. Τό καθετί πού ἔβλεπαν ἢ πού ἄκουγαν ἦτανε μελετημένο σινιάλο πού ἔφτανε ὡς τούς κόσμους τῆς ψυχῆς.

Κι εἶχε ἓνα σκοπό. Νά πειστεῖ ἡ ψυχὴ πὼς εἶναι ὑποταγμένη σέ ἓνα πεισματωμένο Νοῦ, «πού δέ θέλει νά πεῖ τό „Ναί“, νά τήν ἐλευθερώσει. Κι ὁ χρόνος περνᾷ βουϊζοντας, καί τά στοιχειά περιμένουνε χάσκοντας ἐκεῖ κοντά, γιά νά ξαναπάρει τό καθένα τό μερδικό του ἀπό τό θαῦμα τῆς σύνθεσης πού λέγεται ἄνθρωπος: λίγο χῶμα, λίγο νερό, λίγο ἀέρα. Καί τότε ὅλα τελειώνουν, περνοῦνε στό ἄναρθρο πάλι βουητό, χωρίς νά ὑπάρξει πιά τίποτα πού νά σημειώνει αὐτὴ τὴν κίνηση».

Ὁ συστηματικός ὑποσιτισμός, ὁ πολύμηνος σωματικός βασανισμός, καί τώρα ἡ πνευματικὴ ἐντρυση πού προσπαθοῦνε καί τὴν ἐρεθίζουνε μέ ψυ-

χολογικά τεχνάσματα ασύλληπτης σατανικότητας.

Ἡ κραυγή πού θά βγάλει ὁ Ἄλφραμίτης στά βαθιά μεσάνυχτα, τό ταμποῦρλο, ἡ αἰφνιδιαστική ἐπιδρομή, ἡ πορεία στό ἄγνωστο, ὁ ὀμαδικός ξυλοδαρμός, μέσα στήν ἄγρια νύχτα, ἡ λαχανιασμένη πορεία στήν ἀπότομη ἀνηφοριά, ἕνα σκοπό εἶχανε: Νά σέ συνιθίσουν νά περιμένεις μέσ στόν ὕπνο σου, νά ἐπηρεάσουν καί τ' ὄνειρο, νά κάμουνε ὀλοκληρωτική κατοχή στό εἶναι σου, νά μήν προλαβαίνει ὁ Νοῦς νά βάζει πιά μηδέ μιᾶς στιγμούλας τάξη.

Νέα περίοδος ἐξετάσεων, νέα ἔνταση στά σωματικά βασανιστήρια. Ὁ Νοῦς ζαλίζεται, ἀποκάνει. Ἔρχεται στιγμή πού συλλογίζεσαι μέ ἡδονή τό θάνατο, πού καλεῖς μ' εὐχαρίστηση τά στοιχειά νά σέ μοιραστοῦνε καί «στόν ἀγύριστο ὅλα τά θαύματα

τῆς σκέψης, ὅλα τ' ἀγαθὰ τῆς ζωῆς». Ἄλλοι αὐτοκτονοῦνε ἢ παρξδίνονται κι ἄλλοι παίζουνε τό ὕστατο καί τό ὕψιστο παιχνίδι. Παρατοῦνε ἀχαλίνωτα συναισθήματα καί Νοῦ, παρξδίνουνε στή δίνη τους τό δόλιο κορμί, νά ἐκφράσει ὅ,τι προλάβει, νά κρατηθεῖ ὅσο τοῦ ἐπιτρέπει ὁ νέος ρυθμός, καί νά καεῖ ἐκφράζοντας, μέ φριχτό πυρετό, τόν πλοῦτο τῶν αἰώνων, πού μοναστραπῆς ἀποκαλύφτηκε, στά ἐκθαμβα μάτια του.

Κι ἄν καλοῦσες τό μεγάλο Πικασό στή σκηνή αὐτή, κι ἔβλεπε μιά στιγμή ὅ,τι ὄνειρεύτηκε νά δόσει, κι ἔβρισκε τούς πίνακές του ζωντανούς, θά κάρφωνε τά δάχτυλα στά μάτια του, θά τάχυνε γιά νά μήν ξαναδεῖ ὁ ἴδιος τά ὅσα θέλησε νά δείξει.

Κι ἄν ὁ Μπετόβεν ἦτανε μπορετό ν' ἀκούσει τό θρῆνο, τή χαρά, τόν πόνο, τήν τρομάρα, τήν ἔξαλλη πε-

ρηφάνεια καί τήν ἡρωϊκή ἔξαρση, νά ἀνακατώνονται, μέ τούς γρυλισμούς τοῦ πεινασμένου ἀνθρωποφάγου καί τοῦ παιδιοῦ τό σκούξιμο πού συνθλίβεται στίς ματωμένες πατρικές σιαγῶνες τοῦ προγόνου πού τρώει καί τρώγεται, πού σπαράζει καί σπαράζεται κι ἀπορεῖ γιατί πονᾷ· κι ὅλα αὐτά νά παύουνε γιὰ ν' ἀκουστοῦνε καθαρά πεινασμένου λιονταριοῦ πατήματα καί ζεστά ρουθουνίσματα, κ' ὕστερα τά μηνύματα τῶν ἀνέμων στίς κορφές, πού λένε πώς ὁ ἄνθρωπος ἀποφάσισε νά τεντώσει τ' ἀφτί γιὰ νά βάλει τάξη στά χάη τῶν ἤχων, τότες ὁ Μπετόβεν θά ξανάχανε τήν ἀκοή του, γιὰ νά μήν ξαναπάρει μέρος στόν ἀγῶνα πού κάνει τούτη ἡ ἀνθρώπινη σύναξη γιὰ νά προσθέσει στή Μουσική τοῦ κόσμου καί τούς ἀβάσταχτους ἤχους τῆς Σιωπῆς ἢ τῆς Βουβῆς Πίκρας τοῦ σύγχρονου Μεγά-

λου Πονεμένου κ' υπεύθυνου, πού τόν λέμε τρελό του Φρενοκομείου Μακρονήσου.

Τούτος προτίμησε νά ζυγιαστεί στους πιό μεγαλόπρεπους γκρεμούς πού απόφυγε ό μέγάλος Γκαϊτε, παρά νά σέρνεται στή Γῆ, στήν άμφίβολη ίσοροπία τῆς γῆς, σάν τά σκουλήκια καί σάν τά δεντρά.

“Όλο τ' όνειρό του προσπαθεῖ μέ μιᾶς νά τό ζήσει, νά νιώσει νά σηκώνεται μέ πελώριες φτεροῦγες οὐρανοδρόμου, παρά νά ύποταχτεῖ στήν τάξη του χαμοθωρήτη. Τού τέρατος, πού προσπαθεῖ νά σβήσει τόν ἥλιο του Νοῦ, τό μέγαλο ἥλιο τῆς πλάσης, γιά νά μήν του χαλάει τίς σκουληκίστιες του συνήθειες. ‘Ο νέος «τρελός» κάθεται ἐδῶ, στίς σκηνές ἐτοῦτες, καί παίζει τά αἰνιγματικά παιχνίδια του κι όποιος θέλει καί μπορεῖ ἄς ἐπιχειρήσει νά τά ἐρμηνέψει.

* * *

Ζητῶ τούς λόγους τοῦ διωγμοῦ τοῦ Νοῦ. "Ένα τραῖνο σφυρίζει πέρα στήν ἀντικρυνή ἀχτή. "Ένα καράβι περπατᾶ συλλογισμένο στους γαλάζιους δρόμους του, καί τ' ἀεροπλάνο, μανιάζει ψηλά στους αἰθέρες.

Εἶναι καιρός τ' ἀεροπλάνο νά προσγειωθεί, τό καράβι νά γυρέψει ἕνα λιμάνι νά ξαρματωθεῖ καί τό τραῖνο νά μαζέψει τίς ράγες του. Ὑπηρετήσανε, κάνανε τίς θητεῖες τους, ἀποστρατεύονται. "Έρχεται μιά νέα μηχανή, μιά νέα δύναμη πού ὑπόσχεται πώς θά μᾶς κάνει ν' ἀκούσουμε καινούργιες μουσικές ἀπό τά μακρινά Βάθη τοῦ Σύμπαντος. Μεγαλύτερες ἐκτάσεις θά χαρεῖ ἡ ἀνθρώπινη δραστηριότητα, καινούργια παράτχση θά δοθεῖ στόν ὀργανωμένο Νοῦ γιά νά μοχθήσει νέους μόχθους γιά ἄγνωστα ἔπαθλα.

ἤρθε ἴσως ἡ ὥρα νά λειτουργή-
σουν οἱ αἰσθήσεις καί πέρα ἀπ' τό
στριφογύρισμα τῆς γῆς. ἤρθε ἀσφα-
λῶς ἡ στιγμή νά σηκώσει τά μάτια
ὁ ἄνθρωπος στά μεγάλα πλάτη. Νά
πάψει ὁ ρόλος τοῦ χαμοθωρήτη καί
ν' ἀρχίσει τό μεγάλο παιχνίδι τ' ἀναν-
τρανιστῆ. Κάποτε θάρθει ν' ἀπλωθεῖ
ἡ σκέψη στ' ἀνεξερεύνητα, στ' ἀθώ-
ρητα, στ' ἀπίθανα. Γιά κάθε νέο φτε-
ρούγισμα, γιά κάθε ἀλλαγῆ, χρειά-
στηκε ὡς τά τώρα καί μιὰ Μακρό-
νησος.

Πολλές φορές γίνηκε ὀλάκερη ἡ Γῆ
τῶν ἀνθρώπων τόπος ὀδύνης καί σπα-
ραγμοῦ γιά νά μή ἀλλάξουν οἱ συνή-
θειες μερικῶν δούλων δειλῶν, μικρό-
ψυχων δούλων, πού προκρίνουνε τίς μι-
κροσυνήθειες ἐνός σκουληκιοῦ ἀπό τό
μεθύσι ἐνός οὐρανοδρόμου στά μεγά-
λα σταυροδρόμια τῆς Ἐλευθερίας. Οἱ
ἴδιοι εἶναι πού θέλανε κάποτε νά πε-

ριορίζουνε τόν κόσμο μόνο στήν Εὐρωπαϊκή Ἡπειρο μέ ἓνα φλεγόμενο ἀδιάβατο Ὀκεανό, γιά νά μή διαβοῦν οἱ καραβιές τοῦ Κολόμβου. Θέλανε, μά φοβοῦνταν τό μέγάλωμα τοῦ κόσμου. Θέλανε μά ἔπρεπε νά ἐξασφαλίσουνε τό θλιβερό ἀρχοντηλήκι τους καί στή νέα Γῆ γιά νά μή κινδυνεύουνε οἱ συνήθειες πούχανε. Συνήθειες χαμοζωΐτη: λίγο ψωμί, μιά πήχυ πανικό κι ἓνα μνηῆμα περιποιημένο.

Κι ὅμως ἡ Σκέψη ξεχείλισε, ἡ λαχτάρα γίνηκε Ὀκεανός κι ὁ κόσμος μεγάλωσε καί πλούτινε σ' ὁμορφιά, σ' ἐκταση, σ' ἀγαθά. Κι ἡ Ἱερή Ἐξέταση πού ἐκπροσωποῦσε τό πνεῦμα τοῦ σερνάμενου φαρμακεροῦ χαμοζωΐτη λυχνίστηκε ἀπ' τόν ἄνεμο τῆς ζωῆς πρὸς τά μπρός.

Ἰδια σύγκρουση, ἴδια σύγκλιση, ἴδια σπατάλη αἵματος καί χρόνου κι

ὅταν ἦρθε ὁ ἀτμός νά παραλάβει ἀπ' τό πανί τόν Ὁκεανό.

Ἰδια καταραμένη προσπάθεια ἀπ' τά σερνάμενα τῆς ζωῆς νά μποδίσουνε τή μυρουδιά τῆς βενζίνης, ποῦρθε νά λευτερώσει τό χρόνο τ' ἀνθρώπου.

Μά ὅ,τι κι ἄν ἔγινε τό πνεῦμα ποτέ δέ δεσμεύτηκε ὡς τό τέλος. Κι ἡ πορεία πρὸς τά μπρός δέ σταμάτησε, γιά νά σταματήσῃ καί τώρα, μπροστά σέ φράγματα ἀπό ἀνθρώπινα μαρτύρια καί πόνους σάν τή Μακρόνησο.

Καί σέ κάθε σύγκρουση θά βρεθοῦνε οἱ Νέοι Μάρτυρες πού σφραγίζου-νε μέ τό Μαρτύριο καί μέ τόν Πόνο τους τίς καινούργιες καταχτήσεις τοῦ Νοῦ. Κι ἀλίμονο καί τρίς ἀλίμονο στόν πνευματικό ἄνθρωπο πού δέ θά μάθει νά ὑπηρετεῖ αὐτό τό Νοῦ καί δεχτεῖ νά ὑπηρετήσῃ τῆς Βίας τή

σύγκριση, για να μή χαλάσει τάχα ρουχούρι του.

Ο τρελός τῆς Μακρονήσου σηκώνει τό τσακισμένο του κορμί, καί τή δική του εὐθύνη.

«Δημοκρατικός» 12-11-50

N. 509

(Ἀλληλογραφία μ' ἓναν ἄνθρωπο)

Α'

Ἀδερφέ μου Χρῆστο:

Πῆρα τό γράμμα σου μέ τά τόσα παράπονα καί μέ τούς ἄδικους ὑπαι-
νιγμούς. Σέ ξέχασα λές καί σένα μέ-
σα στή φόρα πού πῆρα «νά λησμο-
νήσω τά πάντα γιά χάρη τῆς γαλή-
νης τοῦ τόπου».

Θυμήθηκα παλιά μας ἔντονη συ-
ζήτηση. Τήν ἴδια θυμᾶσαι κι ἐσύ. Καί
τό γράμμα μου τόγραψες ὄχι γιατί
στενοχωριέσαι πού δέν ἔχεις νέα μου,
παρά γιά νά κατηγορήσεις ἄλλη μιά
φορά τήν πίστη μου στή λήθη τῶν
περασμένων.

Σέ θυμᾶμαι πού ἀναψοκοκκίνιζες

ἀπ' τήν ὀργή, ὑποστηρίζοντας πώς εἶναι λάθος νά πιστεύουμε στή λήθη πού διαλαλοῦνε τά ἐκλογικά προγράμματα.

Αὐτή σου ἡ ὀργή συνεχίζεται. Καί μέ βλέπεις σάν ἔνοχο, πού γύρισα πίσω στό σπίτι κι ἀγωνίζομαι νά πείσω καί τούς ἄλλους νά ξεχάσουνε.

Ἄργησα, ἀλήθεια, νά σοῦ γράψω. Κι ἄν μούδινες ἀφορμή, ἴσως θά ἀργοῦσα περισσότερο. Ὅχι γιατί σέ ξέχασα. Μά γιατί πρέπει νά ξοδεύω τίς ὥρες μου σέ πιό ἐπείγοντα. Ὑπάρχουνε καί πιό ἐπείγοντα πράγματα ἀπό τή φιλία ἢ τήν ὅποια προσωπική εὐτυχία: Νά κόψουμε τήν ἐξευτελιστική πορεία πρὸς τά ζῶα.

Γράφεις πώς «ζηλεύεις τή γαλήνη πού βρῆκα μέ τό νά μάθω τήν τέχνη νά ξεχνῶ...»

Τί κακός πού γίνεται καί ὁ πιό

ὄμορφος ἄνθρωπος ὅταν ἀφήνεται νά τόν παρασέρνουνε πάθη σάν τήν ὀργή καί σάν τή ζήλεια!...

Αὐτή ἡ προσπάθεια πού γίνεται σήμερα, ἀδερφέ μου, δέν εἶναι γιά τήν ἀδιάφορη λησμονιά. Εἶναι πόλεμος γιά νά ξαναφέρουμε στή μνήμη τῶν γύρω μας ἔντονα, πώς εἶναι ἄνθρωποι. Γυρίζουμε ἀπό ζουγκλες κι ἀπό κόλαση φλογισμένη.

Κι εἶναι πρώτη ἀνάγκη νά ξαναθυμηθοῦμε ὅλοι μας τούς νόμους τῆς ἀνθρωπιᾶς, τή λαλιά, τό γέλιο καί τήν τέχνη τῆς θυσίας. Τήν ὀμορφιά τῆς γῆς.

Αὐτά τά ξέρεις πιό καλά ἀπό μένα. Μά μέ τό νά θυμώσεις μιά στιγμούλα, τά παραμερίζεις καί κάνεις ἀδικίες καί σέ μένα ἀκόμα πού ξέρω πόσο μ' ἀγαπᾶς. Καιρός εἶναι πού ἀπολύθηκα. Δέ βρῆκα μιά στιγμή νά σοῦ γράψω δύο λόγια; Αὐτό ρωτᾶς.

Ἔλοιπόν, εἶχα ἀρχίσει δυό-τρεις φορές νά σοῦ γράφω. Κι εἶχα γεμίσει κατεβχτά σέ ὦρες κούρασης καί ἀπελπιστικοῦ πόνου. Τά παρατοῦσα στή μέση. Γιατί πρίν τελειώσω ἔπρεπε πάλι νά καταπιαστῶ μέ τό πιό «ἐπειῖγον». Πόλεμο κάνουμε. Ἡ ζούγκλα καί ἡ κόλαση ἀπλώνουνε χέρια νευρικά νά μᾶς ξανασύρουνε στήν περιοχή τους. Πόλεμος ἀσίγαστος γιά νά κρατηθοῦμε στήν περιοχή τῆς ἀνθρωπιᾶς.

Θά σοῦ πῶ γιά τήν ἐπιστροφή μου. Τά λόγια δέ θά σέ πείθανε. Ἰδέσ κι ἐσύ μόνος σου τά ἴδια τά πράματα πού εἶμαι ὑποχρεωμένος νά παλαίψω κι ὕστερα κατηγόρησέ με ἄν μπορεῖς.

* * *

Ἐφτασα στό χωριό βραδάκι. Πέντε χρόνια ἔλειπα καί παρ' ὀλίγο νά μή γνωρίσω τούς δρόμους. Ὅσους συνάντησα τούς φίλησα. Κι αὐτοί μέ

φιλούσανε και μου χτυπούσανε χαρούμενοι τήν πλάτη, ύστερα από κάποιο δισταγμό. «Στό σπίτι μου νάρθεις νά μείνεις απόψε» μέ καλοῦσε ὁ καθέννας.

—Καλά, δέν ἔχω πιά δικό μου σπίτι;

—...

—Ἡ μάνα δέν εἶναι; Πέθανε ἡ μάνα;

—Ἦχι παιδάκι μου! μά λείπει.

Κάποτε-κάποτε περνάει. Δέ θέλει νά μιλήσει σέ κανέναν. Δέ δέχτηκε νά μείνει σέ ξένο σπιτικό. Ἐκεῖ στήν αὐλή ξενυχτάει καί...

—Καί;...

—Τί νά στό κρύβουμε παιδάκι μου...

—Λέτε λοιπόν: Θέτε νά μου πείτε πώς τρελάθηκε ἡ μητέρα;

—Ναῖσκε! Μουγγρίζει ὅλη τή νύχτα καί ζητάει τά παιδιά της.

—Μόνο γιόκα μου πού δέ ζητάει ἐσᾶς...

—Νομίζει πώς εἶναι, μέ τό συμ-
πάθειο, ἀγελάδα. Ξέχασε βλέπεις πώς
εἶναι ἄνθρωπος ἢ κακομοίρα. Καί
μουγγρίζει ὅλη τή νύχτα καί ζητάει
τά δαμαλάκια πού τῆς πήρανε.

—Στό σπίτι μας νάρθεις ἀπόψε
παιδί μου. Μή μπεῖς ἀπόψε σ' αὐτό
τό ρημάδι. Μή μπεῖς μόνος σου! "Ἐτσι
μπῆκε κι αὐτή ἢ καημένη. Ἡ καρδιά
της δέ βάσταξε μέ τά ὅσα θυμήθηκε...

"Ἐτσι κουβέντιαζα τό βράδυ πού
ἔφτασα μέ τούς χωριανούς μου στίς
ξένες αὐλές ἢ στή μέση τοῦ δρόμου,
φορτωμένος τό μπόγο μου.

—Θά πάω, τούς εἶπα. Μή στενο-
χωριέστε. Θέλω νά μείνω στό σπίτι
ἀπόψε. Θά περάσω νά σᾶς δῶ ὅλους
σας. Αὔριο. Μά τώρα θά πάω...

Ἡ αὐλή εἶχε θυμάρια. Σά χωράφι
χέρσο. Στό κατώφλι εἶχε φυτρώσει
μιά ἀστυβάδα. Καί τό κλειδί δέν ἦταν
στή θυρίδα πού τό βάζαμε πάνω ἀπ'

τό άνώφλι τῆς πόρτας. "Ολα μοῦ φωνάζανε: «'Από δῶ περάσανε ὁ πόλεμος κι ἡ σύγχιση».

"Εβαλα ὤμο, κι ἔσπασα τήν πόρτα. 'Ο χάρος μυρίζει μούχλα καί ὑγρασία ξυνή, ἀδερφέ μου. Χύμηξε ἀπάνω μου κι ὕστερα τόν ἀκουσα νά τρέχει, ἐρεθισμένος, νευρικός, σαστισμένος, στό σκοτεινό μονόσπιτο, ν' ἀνεβοκατεβαίνει τή σκάλα τοῦ ὑπόγειου, κι ὅλα τρίζανε στά σκοτεινά, ἀπό τά σανίδια τοῦ πατώματος ὡς τά παραθυρόφυλλα, τήν πόρτα καί τά σκαλοπάτια. "Ολα τριζοβολουσανε καί μοῦ γυρεύανε τό βάρος πού εἶχανε συνηθίσει καί τώρα τούς λείπει. Στέκομαι στά σκοτεινά, γροικῶ τή γλώσσα τῶν πραγμάτων, καί λογαριάζω τό βάρος πού ἔχει λείψει ἀπό τοῦτο τό πάτωμα.

Π ρ ὤ τ ο: Μιά ἀδερφή 22 χρονῶ, πού πέθανε στό λιμό. "Οσο κι ἄν εἶ-

χε φυράνει δέ θά εἶχε ἀπομείνει τριάντα κιλά;

Δεύτερο: Δυό ἀδερφούς πού κρεμάστηκαν ἀπ' τούς γερμανούς στή δημοσιά. "Αντρες τριάντα χρονῶ, δέ θάτανε οἱ δυό μαζί 150 κιλά;

Τρίτο: Ὁ πατέρας πού πρίν τόν πιπιλίζει ἡ βία στή Μακρόνησο, θά ζύγιζε 80 κιλά. Ἡ μάνα πού βάλθηκε νά κάμει τό λογαριασμό, νά προσθέσει αὐτά τά νούμερα δέν ἄντεξε καί τόβαλε στά πόδια.

Ὁ μικρότερος ἀδερφός μου παραστρατημένος ὀριστικά ἀπό τό δρόμο τῶν ἀνθρώπων, τόν θυμᾶσαι; Εἶχε γίνει «ζητωτζῆς» ἐκεῖ στήν παραλία καί ὑποδεχότανε τούς ἐπίσημους ἐπισκέπτες, σηκώνοντάς τους στά χέρια, χωρίς πιά νά ρωτᾶει ποιοί εἶναι. Κι ὕστερα δέχτηκε νά ὑπηρετεῖ ὅποιον κι ἄν τύχαινε, ὅποιον σκοπό. Σά ζῶο. Αὐτός δέ θά ξαναγυρίσει πιά ποτέ, για-

τί ξέχασε τούς δρόμους τῶν ἀνθρώ-
πινων συνοικισμῶν. Ὡστόσο λείπει κι
αὐτουνουῦ τό βάρος του, καί τό πά-
τωμα τριζοβολᾶ καί γυρίζει γιά λο-
γαριασμό τοῦ πρῶην ἀνθρώπου 50 ὡς
60 κιλά.

Ἴσως πεῖς πῶς ἀπάνω σ' αὐτό,
μπέρδεψε ἤ μάνα τό λογαριασμό...

Ἐτσι κάθομαι λίγες στιγμές στά
σκοτεινά, λογαριάζω, προσθέτω κιλά
καί φρικτές ἱστορίες.

Ὁ χάρος ἔχει ἀρχίσει νά γλύφει
τήν καρδιά μου μέ τήν παγωμένη
του γλώσσα. Ἀνάβω ἕνα σπύρτο. Οἱ
σκιές εἶχανε ξεγνοιάσει, τόσον καιρό.
Εἶχανε ραχατέψει καί δέν περίμεναν
τέτιο θράσος ἀπό τόν ἄνθρωπο. Μα-
ζεύονται πηχτές, γλοιώδικες, σά ρευστή
μούχλα, σάν ξενυχτισμένες, δύστρο-
πες, πλαδαρές πόρνες. Πᾶνε νά κρυ-
φτοῦνε. Ἐάφνου μετανιώνουνε. Ἐανα-
πέφτουνε γυσταλέες πλάϊ-πλάϊ, κι ἡ

μπόχα του θανάτου μέ ξαναπαίρνει.

Τά τριζοβολήματα εἶναι τά δόντια του χάρου, πού τρίζουνε ἀπό λύσα γιά τήν ἀνθρώπινη παρουσία.

—Εἶναι κανένας ἐδῶ; ρωτῶ. "Οχι γιατί περιμένω ἀπάντηση, μά γιά νά γεμίσω τό σκοτεινό ρημάδι μέ τή λαλιά μου.

Περπατῶ στά σκοτεινά, πολεμῶ νά ἐπιβάλω δικό μου ρυθμό στά τριξίματα τῶν σανιδιῶν καί ξανανάβω τό σπέρτο.

Ἐκεῖ στό τζάκι βρῆκα τό λύχνο νά τόν ἔχει ἀχρηστέψει ἡ σκουριά. Ὁ χρόνος ὁ ἴδιος μέ κοιτάζει κοροϊδευτικά ἀπ' τίς σκουριές. "Ἐνα κοματάκι κερί στήν πιατοθήκη. Τάναψα καί γυρίζω σάν θριαμβευτής στό φωτισμένο χῶρο. Τρέχω μέ σίγουρα βήματα ἀπάνω-κάτω. Βήματα πού λένε: Ἐγώ εἶμαι ἐδῶ. Ἐγώ ὁ ἄνθρωπος. Τά φαντάσματα δέν ἔχουν θέση.

Ο χάρος ξαναχυμᾶ από δύο στάμνες πού βρίσκονται στό σταμνοστάτη κι αὐτές, γιά βουλώματα ἔχουνε πράσινη πηχτή μούχλα στά στόματά τους. Μέσα ἔχει ἀπομείνει λίγο νερό. Θᾶναι συλλογίζομαι τό τελευταῖο νερό πού κουβάλησε ἡ μάνα μου . . .

Πάω νά φιλήσω τή μούχλα. Οἱ θύμησες χυμοῦνε κι ὁ νοῦς ἀρχίζει νά θολώνει. Οἱ χάρος πάντα καρτερᾶ πίσω ἀπ' τή σύγκριση. Πίσω ἀπ' τό θολωμένο νοῦ.

Τραβῶ τίς στάμνες μέ μίσος. Τίς θρυματίζω στό πάτωμα. Θά φέρω καινούργιες καθαρές. Θά σκουπίσω τό σπιτι, θ' ἀγοράσω λάμπα μέ δυνατό φῶς, θά φέρω πίσω τή μάνα, σέ καθαρό σπιτικό. Θά τῆς πῶ πῶς ἔγινε ἡ πρόσθεση. Σύνολο 300 κιλά ἀνθρωπιά. Δῶρο τοῦ σπιτιοῦ μας, δῶρο τῶν σπλάχνων σου, μανούλα μου, γιά τήν πίστη τοῦ ἀνθρώπου στόν ἄνθρωπο.

Γιά τήν ἀγάπη τοῦ ξεστρατισμένου
ἀδερφοῦ, πού εἶναι ἰκανός ἀκόμη νά
Ξαναβρεῖ τά μονοπάτια γιά τά ἀνθρω-
ποτόπια...

«Δημοκρατική» 13-12-51

N. 509

(Ἀλληλογραφία μ' ἕναν ἄνδρωσο)

B'

Ὡς ἐδῶ εἶχε ρτάσει, ἀδερφέ μου, τό γράμμα πού σου γράψα ἀντιπροχθές. Τό σταμάτησα γιά κάτι πιό ἐπειγον. Σκέψου! Ἐγώ πού πάω νά ξεχάσω, πού εἶμαι ὀπαδός τῆς λήθης ἔκρινα πιό ἐπειγον νά θυμηθῶ ἔντονα, καί νά ὀργανώσω τίς μνηήμες...

Ἐπρεπε νά ξεκαθαρίσω τήν ἱστορία τῆς Μάνας, πρίν νά πιάσω στρατες καί χωριά νά τή γυρεύω. Γιά νά ξέρω ἀπό ποῦ θά βάλω ἀρχή νά τή γιατρέψω. Λίγους τούς ἔχουμε γιατρέψει στή Μακρόνησο, στίς φυλακές, σέ κάθε τόπο πού πέρασε ἡ Σοφή Βία; Θά τή γιατρέψω λοιπόν. Μά γιά

νά κάνω τή διάγνωση πρέπει νά θυμηθῶ έντονα νά βρῶ ἀκριβῶς τή στιγμή πού κατάφερε ἡ Βία νά βάλει τή Σύγχιση νά κατοικήσει στό Παλάτι τῆς σκέψης μιᾶς χαροκαμένης μανούλας τοῦ κόσμου. Καί νά, τή βρῆκα μέ λίγα λόγια:

Εἶδε τή μοναχοκόρη της πεθαμένη ἀπό λιμό, γιά νά μή γίνει πόρνη τοῦ κατακτητῆ. "Αντεξε.

"Εψαξε καί βρῆκε μέσα σέ πενήντα κρεμασμένους τά δύο της ἀγόρια. Τά ξεκρέμασε καί τά ἔθαψε μόνη της. "Αντεξε.

Τή στέλνουνε στό βουνό στά χρόνια τῆς σκλαβιάς, μ' ἀποστολή νά πάει στούς ἀντάρτες ἓνα καλάμι πού εἶχε μέσα τό μήνυμα: «Προλάβετε! Οἱ γερμανοί θά κάψουν τό Δίστομο». Τῆς παραγγείλανε: «Γιαγιά, πρέπει νά

φτάσεις για να γλυτώσεις τὰ παιδιά
τοῦ Δίστομου».

Τὴν πιάσανε. Δέν πέρασε. Τῆς κό-
ψανε τὰ βυζά. Ἄντεξε. Μόνο στὸν
ὑπνο της μοιρολογοῦσε τὰ παιδάκια
πού δέν πρόλαβε νὰ ταΐσει. «Καί τώ-
ρα χωρίς βυζί πῶς θὰ τὰ θρέψει;»
Ὅμως ἄντεξε καί κράτησε τὴ σύγκρι-
ση στὴν περιοχή τοῦ ὄνειρου. Στὴν
καθημερινή ζωή, δούλεψε σκληρά νὰ
θρέψει ἑμένα, καί τὸν πατέρα πού
μας στείλανε στίς φυλακές καί στὴν
κόλαση. Τῆς ἀπόμεινε ὁ μικρότερος.
Τὸν πήρανε στρατιώτη καί φρόντιζε
για τρεῖς.

Ἦταν ἡ ἀδυναμία της ὁ μικρός.
Ἐκίνησε κι ἤρθε στό ξερονήσι νὰ τοῦ
φέρει νερό. Νάτηνα τὴ μάνα πού φέρ-
νει «νερό τὴν κόλαση νὰ σβήσει!...»

Μά ὁ τρόμος εἶχε πιά κάνει κατο-
χή στὴν καρδιά, στὴν ψυχὴ, στό νοῦ,
στά αἵματα τοῦ γιοῦ της. Καί για νὰ

γλυτώσει αυτός από τή Βία έσπασε τή στάμνα στό κεφάλι τής μάνας του, τήν κλώτσησε, γιά νά τής πει: «Σκύλα! Πίστεψες στήν προπαγάνδα πώς βασανιζόμαστε;»

”Αντεξε καί σ’ αυτό καί γύρισε πίσω γερή καί αποφασισμένη νά συνεχίσει νά μαζεύει σταροκεφαλές από τούς δρόμους καί νά ξενοπλένει γιά νά μή λείψει από μάς τούς στερνούς μιά μπουκιά ψωμί. Μά όταν έφτασε στό σπίτι κι άκουσε όσα κι έγώ, κι είδε τήν έρημιά νά τήν κυκλώνει, νά τρίζουν τά πατώματα καί νά τή διώχνει ή μούχλα, γύρεψε μιά συντροφιά. Οί άνθρωποι τότε είχαν άγριέψει σαν τό μικρό μου άδερφό. Δέν τής είπανε τής μάνας «έλα νά μείνεις απόψε κοντά μας...» Φοβοῦνταν τό νούμερο 509 καί τό ξορκίζανε, λέγοντάς το τρεῖς φορές πρίν κοιμηθοῦνε καί φτύνοντας άλλες τρεῖς πρός τόν

ἀριστερό τους ὤμο. Καί κάτω ἀπό κεί-
να τά ξόρκια καί τά νούμερα προσκα-
λούσανε τή Βία νά δεῖ πῶς θάβανε
γιά χατήρι της τήν ἀνθρωπιά.

Κι ἡ Μάνα πῆγε τότε στό στάβλο.
Ἐκεῖ τήν περίμενε ἡ ἀγελάδα μας,
πού ταχτικά τά λέγανε οἱ δύο τους,
οἱ δύο μανάδες, ὡς πού νά ξαναγυ-
ρίσουν κάποτε οἱ ἄνθρωποι.

Τήν εἶχανε ἀκούσει πολλές φορές.
νά δίνει ὑπόσχεση σ' αὐτή τήν ἀγε-
λάδα πῶς δέ θά τῆς ξαναπάρει τό
μοσχαρακι της. «Μάνα εἶσαι καί σύ
καί δέν τό στήμαρα κακομοίρα μου».
Κι ἡ ἀγελάδα τῆς ἔγλυφε τά χέρια
καί φώναζε «Μάαα».

Κεῖνο τό βράδυ ξαναπῆγε, νά τῆς
δόσει νερό καί χορτάρι. Καί νά τῆς
πεῖ τίς ἐντυπώσεις της ἀπό τήν Κό-
λαση. Καί βρῆκε τήν ἀγελάδα ξεκοι-
λιασμένη καί πλάϊ της τό μοσχαρα-

κι σκοτωμένο κι αυτό νά τήν κοιτάζει μ' ακίνητα μάτια.

Αυτό δέν τό άντεξε.

Δέν ήταν έτοιμη νά περιμένει τόση άγριότητα άπ' τούς άνθρώπους, γιατί δέν ήξερε πώς αυτός πού έκανε τέτιο κακό δέν ήταν ό άνθρωπος παρά τό πτώμα τοῦ άνθρώπου. 'Ο άνθρωπος πού ή Βία τοῦ θήλωσε τό νοῦ.

Αυτό εἶναι τό ιστορικό τοῦ άρρωστου πού πρέπει νά γιατρέψω. Γυρίζει τά χωριά καί τά βουνά καί μουγγρίζει άπό τρόμο καί άπό φρίκη σάν άγελάδα Μάνα πού σφάζουνε μπροστά της τό δαμαλάκι της. Γυρεύει νά τήν ακούσουνε τά ζῶα καί νά τρέξουνε νά τήν πάρουνε στήν περιοχή τους, μιά καί νομίζει πώς δέν ύπάρχει πιά άνθρώπινη περιοχή.

Πόσες χιλιάδες είδαμε, άδερφέ, νά πορεύονται αυτό τό δρόμο πρός τίς στάνες; Κι όμως τούς σώσαμε. Τούς

γιατρέψαμε. Ἀρχίσανε πάλι νά μιλοῦνε τήν ἀνθρώπινη γλώσσα καί νά περπατοῦνε στά δύο τά πόδια.

Γι' αὐτό ἐλπίζω πώς θά τά καταφέρω. Κι ὅταν τελειώσω θά σοῦ γράψω γιά τά βάσανά μου.

Χτές βράδυ ἦρθε ὁ γείτονας πού ξεκοίλιασε τήν ἀγελάδα. Ἔφερε μαζί του μιά λάμπα, φαγητό, κρασί, δύο ποτήρια καί μοῦ λέει:

— Αὐριο θάρθω μαζί σου νά τή βροῦμε. Φταίω κι ἐγώ. Γιά χρόνια εἶχε θολώσει ὁ νοῦς μου! Δέ θέλω νά μέ συγχωρέσεις. Δέν ἔκαμα ἐγώ ὁ ἴδιος τίποτα γιά συχώρεση. Θέλω νά μέ νιώσεις. Καί νά πιστέψεις. Κάτσε νά πιοῦμε μαζί ἕνα κρασί, νά στηλωθεῖ ἡ ψυχή μας.

Κάθησα κι ἤπιαμε μαζί ἕνα κρασί χωρίς νά βγάλουμε μιλιὰ. Κοιταζόμαστε μόνο κάθε τόσο στά μάτια, σκουντρούσαμε τά ποτήρια, κι εἴμαστε

σίγουροι πώς δέ λέγαμε ψέματα. Αὐτοί πού μου λείψανε φωνάζουν ἀπό μέσα μου:

—Μπράβο!

Αὔριο, συλλογίζομαι, θά κάθεται πλάϊ μας κι ἡ Μάνα. Θά κοιταζόμαστε κι οἱ τρεῖς καί θά λέμε πάλι τήν ἀλήθεια. Κι εἶμαι βέβαιος πώς τά μάτια τῆς Μάνας δέ λένε τό ψέμα ποτές τους. Μ' ἄν τύχει καί τό ποῦνε, τά χέρια ὅμως θά τήν ποῦνε τή βαθιάν ἀλήθεια: Θά χαϊδεύουνε καί τῶν δυονῶν μας τά κεφάλια μέ τήν ἴδια ἀπαλωσύνη καί πραότητα.

Καί μόλις ξημερώνει ἡ μέρα θά κινουῦμε γιά δουλιές καί θά βιαζόμαστε νά τελειώσουμε γιά νά προλάβουμε ξύπνιους καί τούς ἄλλους ἀνθρώπους νά τούς μαθαίνουμε τήν τέχνη πού μάθχμε καί μεῖς: Νά μισοῦμε ὡς τό φόνο τίς κακές ιδιότητες πού τινάξαμε στήν καρδιά τοῦ ἀνθρώπου.

Μά ποτέ δέ θά τούς μάθουμε τό μί-
σος. Κι ἀπ' αὐτήν ξεκινᾶ καί ἡ γνώ-
μη τοῦ θλιβεροῦ σοφοῦ πού λέει: «Σκου-
λήκισσε ὁ Πλανήτης μας! "Ὅλα μα-
ταιότης».

"Ὅχι, λοιπόν! Κοιτάζω τόν ἄνθρω-
πο πού μούκανε τόσο κακό καί θυμοῦ-
μα: σέ κάθε ματιά του τά λόγια του:

«Δέ ζητῶ συχώρεση γιά κάτι πού
δέν ἔκανα ἐγώ ὁ ἴδιος».

Μαζί μ' αὐτόν, μαζί μέ ὄσους ὑγιεῖς,
θά ζητήσουμε νά βροῦμε κεῖνον πού
κάνει αὐτό τό κακό: Νά ὀδηγεῖ τούς
ἀνθρώπους στίς στάνες, στίς ζοῦγκλες,
στήν κόλαση, σβήνοντας τ' ὠραιότερο
φῶς: Τόν ἀνθρώπινο Νοῦ.

"Ὅλοι οἱ ἄνεμοι γι' αὐτό λυσομα-
νοῦνε. "Ὅλοι οἱ πόλεμοι αὐτόν ἔχου-
νε στόχο. Γιά νά μή φωτίζει τή δει-
λία, τήν ἀσχήμια τοῦ χαμοθωρήτη, τήν
τρομάρα τοῦ κλέφτη, τίς σκουληκισ-
σμένες ψυχές.

Ἡ δουλιὰ πού πρέπει νά γίνει, ἀδερφέ μου, εἶναι πολλή κι ἐπείγουσα. Ἄλλος πόλεμος νά μή σαρώσει τά ἔργα τῆς ζωῆς. Καί γι' αὐτό τό σκοπό εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νά ξοδέψουμε ὅλη τή δυναμικότητα τῆς Μνήμης.

Δέν ξεχνοῦμε βλέπεις. Μόνο πού βάζουμε τάξη στή Μνήμη πού τήν κατάντησε ἡ Σύγκριση σάν ψυχὴ πού παραδέρνει, ἀποκομμένη ἀπό τά πράματα.

Στήν ἴδια κατεύθυνση κοιτάζουμε κι οἱ δύο μας, τήν κατεύθυνση τῆς Εἰρήνης. Αὐτό θαρρῶ εἶναι κι ἡ ἀγάπη. Πώς δέ θά σοῦ γράφω ὅσο ταχτικά θά ἤθελε κι ἡ καρδιά σου κι ἡ ἀγάπη μου, δέν πρέπει νά σέ κάνει νά κάνεις τόν ἔλεγχο τῆς ζωῆς.

Σέ φιλῶ

Μανώλης Γ.

Υ. Σ. Ἀδερφέ μου : Προχτές γύρισε ἡ Μάνα μόνη της. Μέ γνώρισε!

Ἄρχισε νά προφέρει κάποιες λέξεις. Εἶχε καιρό νά μιλήσει. Σαλεμμένον τό μυαλό ἀκόμη. Ἐλπίζω πάντα. Μέ παρακαλεῖ νά φύγουμε. Νά βροῦμε, λέει, ἐν' ἄλλο σπίτι πού νά μήν τόχει σημαδέψει ὁ δαίμονας.

Χτές πῆγε κι ἔγραψε στ' ἀνώφλι τῆς πόρτας μέ κάρβουνο ἓνα νούμερο: 509! Τή ρώτησα γιατί τό ἔκανε. Ἐπιμένει νά μέ πείσει πώς δέν τό ἔγραψε ἡ ἴδια, παρά ὁ ὀξαποδός πού σημαδεύει τά ρημάδια πού ξαναγυρίζουν οἱ ἄνθρωποι...

Γιά τήν ἀντιγραφή
ΘΕΜΟΣ ΚΟΡΝΑΡΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Γράμμα στή μάνα τοῦ βασανισμένου	3
Γράμμα στή μάνα τοῦ παρασυρμένου	17
Στά ἐργαστήρια τῆς σοφῆς βίας	30
N. 509 (Ἀλληλογραφία μ' ἕναν ἄνθρωπο) A'	47
N. 509 (Ἀλληλογραφία μ' ἕναν ἄνθρωπο) B'	59

ΑΡΧΕΙΑ
ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΤΟ ΓΕΝΑΡΗ
ΤΟΥ 1952 ΣΕ 3000 ΑΝΤΙΤΥΠΑ

ΑΡΧΕΙΑ
ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΤΙΜΗ 1500